

Nr 15.

Ankom till riksdagens kansli den 3 mars 1936 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss utvidgning av lagstiftningen om förlagsinteckning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 364, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Johansson* i Krogstorp m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag till lagbestämmelser, varigenom beredes möjlighet för den, som idkar handel med trävaror, eventuellt även med andra varor, att kunna genom förlagsinteckning eller under annan lämplig form använda sitt handelslager såsom kreditunderlag.

I fråga om de skäl, som föranlett motionärernas förslag, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till motionen.

För upplåtelse av panträtt i lös egendom fordras i allmänhet att godset överlämnats till borgenären eller till annan för dennes räkning. Om det är förenat med svårighet att flytta egendomen, såsom t. ex. då fråga är om ett skrymmande trävarulager, kan överlämnandet ske genom att borgenären erhåller förfoganderätten över förvaringslokalen eller upplagsplatsen. I detta sammanhang må erinras om lagen den 21 maj 1931 om upplagshus och upplagsbevis. Enligt denna kan panträtt i vara som är upplagd i upplagshus stiftas genom överlämnande av upplagspantbevis eller, där sådant ej är utfärdat, av upplagsbevis, vilka bevis anses representera varan. Ett undantag från regeln att panten måste överlämnas till borgenären har medgivits till förmån för jordbrukare. Enligt lagen den 20 juni 1924 om viss panträtt i spannmål kan nämligen jordbrukare upplåta panträtt i spannmål utan att behöva avhända sig besittningen till densamma. Upplåtelsen skall för att bli giltig i viss ordning registreras hos domstol.

Annan säkerhetsrätt än panträtt kan i vissa fall upplåtas i lös egendom utan att ägaren behöver avstå från förfoganderätten till denna. Sålunda kan enligt 1 § första stycket förordningen den 13 april 1883 angående förlagsinteckning, sådant nämnda stycke lyder enligt lag den 3 juni 1932, samt 17 kap. 7 § handelsbalken den som har fordran hos utövare av industriell rörelse, för vilken i regel användes drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst tio arbetare, genom förlagsinteckning erhålla rätt att vid konkurs med förmånsrätt utfå betalning för sin fordran ur de för rörelsen avsedda lösa inventarierna och råvarorna samt i rörelsen frambragta alstren. Genom

lag den 18 april 1935 gjordes i 1 § av 1883 års förordning det tillägg, att förlagsinteckning jämväl kan beviljas där den som driver hotell-, pensionat- eller restaurangrörelse, i vilken under minst två månader årligen sysselsätts minst tio anställda, utfäster att hans för rörelsen avsedda lösa inventarier skola utgöra säkerhet för fordran. — Enligt lag den 3 juni 1932 (nr 171) kan vidare inteckning meddelas i jordbruksinventarier, vilken inteckning jämväl medför förmånsrätt enligt 17 kap. 7 § handelsbalken.

Beträffande handelsrörelse finnas inga motsvarande bestämmelser. En utöware av sådan rörelse saknar överhuvudtaget möjlighet att i sina handelslager upplåta panträtt med bibehållen besittning för ägaren eller förmånsrätt av det slag som vinnas genom förlagsinteckning eller inteckning i jordbruksinventarier.

Emellertid finnes ett rättsinstitut, som i ej ringa utsträckning kommit att användas för vinnande av säkerhet i lös egendom, nämligen s. k. lösöreköp. Medan köp av lös egendom i regel ej vinner giltighet mot säljarens borgenärer så länge godset finnes kvar i säljarens besittning, kan en köpare enligt förordningen den 20 november 1845 i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, genom iakttagande av vissa formalia få sin rätt till egendomen skyddad. I rättspraxis har giltighet tillerkänts dylika lösöreköp, även om avsikten med dem endast varit att säkerställa köparen för en fordran som han ägt hos säljaren. Mellan köparen och säljaren är då vanligen överenskommet, att köpet skall gå åter så snart fordringen blivit gulden.

Enligt 1 § i 1883 års förordning om förlagsinteckning, sådant detta författningsrum ursprungligen lydde, kunde förlag intecknas, om det lämnades till idkande av bergsbruk eller gruvdrift eller till drivande av fabrik, mjöl- eller sågkvarn, boktryckeri, bryggeri, brännvins- eller kruttillverkning.

Mot förlagsinteckningsinstitutet, sådant det sålunda var reglerat, framställdes tid efter annan från riksdagens och näringslivets sida erinringar med mer eller mindre långt gående yrkanden om dess revidering.

I anledning av en vid 1905 års riksdag väckt motion avlät sålunda riksdagen en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t (riksdagens skrivelse nr 117).

Vidare hemställde Stockholms handelskammare i skrivelse den 21 februari 1911, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke en fullständig revision av lagstiftningen om förlagsinteckning kunde anses vara av behovet påkallad. Handelskammaren påtalade därvid i främsta rummet den bristfälligheten, att förlagsinteckning med stöd av lagens formulering beviljades jämväl åt hantverkare och handlande, ehuru lagstiftaren icke syntes ha tänkt sig en dylik vidsträckt tillämpning.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 oktober 1924 upprepade handelskammaren sin hemställan om precisering av förlagsinteckningsinstitutets tillämpningsområde.

Under år 1925 upptog Kungl. Maj:t frågan om revision av lagstiftningen om förlagsinteckning, därvid beslöts, att kommerskollegium, lantbruksstyrel-

sen, bank- och fondinspektionen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna skulle, efter hörande av de korporationer och sammanslutningar vederbörande ämbetsmyndighet kunde finna lämpligt, inkomma med utlåtanden angående behovet av ändrad lagstiftning i ämnet och angående innehållet av de bestämmelser, vilka i sådant hänseende funnes erforderliga. Tillika förordnade Kungl. Maj:t, att tillfälle skulle lämnas Svenska bankföreningen, Sveriges allmänna exportförening, Svenska trävaruexportföreningen, Sveriges skogsägareförbund och Sveriges allmänna lantbrukssällskap att inkomma med yttranden.

I de yttranden, som i anledning av denna remiss inkommo, framhölls allmänt behovet av en tydlig avgränsning av institutets tillämpningsområde. Däremot rådde delade meningar, huruvida detta område borde inskränkas eller utvidgas. Från flera håll betonades, att förlagsinteckningsinstitutet huvudsakligen syntes lämpa sig för större industriella inrättningar med en mera fullständig maskinell utrustning eller i allmänhet stora och konstanta varulager, under det att användningen av detta institut i den mindre industrien och inom hantverket icke kunde anses överensstämma med sund kreditgivning. Under den diskussion angående lagstiftning om förlagsinteckning, som förekom på sextonde svenska handelskammarmötet år 1926, hade särskilt framhållits, att det i fråga om smärre företag vore svårare att kontrollera dispositionen av förlagsegendomen och att möjligheten att genom förlagsinteckning belåna all företagets egendom lätt ledde till osund skuldsättning och bristande personlig kreditvärdighet. Från motsatta sidan förordades däremot en utvidgning av tillämpningsområdet till skilda näringsgrenar, såsom — förutom jordbruk — hantverk, transportföretag, restaurationsrörelse, apoteksverksamhet och handelsrörelse.

Vad särskilt angår den ifrågasatta tillämpningen på handelsföretag må ur det av Stockholms handelskammare den 11 maj 1926 avgivna yttrandet här återgivnas följande:

Vid behandlingen inom handelskammaren av föreliggande ärende hade röster höjts för förlagsinteckningsinstitutets utsträckande till jämväl handelsområde. Särskilt den större handeln skulle — hade det anförts — ha behov av att med hjälp av förlagsinteckning få möjlighet till kredits erhållande från de vanliga kreditinstituten i fastare, men samtidigt smidigare former än hittills. Det hade från dessa håll framhållits, att det nu i stor utsträckning praktiserade systemet med betydlig kreditgivning mellan grosshandeln och detaljhandeln lätt framkallade osunda förhållanden å handelsområde. Slutligen hade påpekats, att genom förlagsinteckningsinstitutets utsträckande att gälla även handeln olägenheterna av den olika behandlingen av industri- och handelsföretag skulle förebyggas. — Å andra sidan hade häremot anförts att, fränsett de större handelsföretagen, handels kreditbehov i regel ej vore lika omfattande som den egentliga industriens, ävensom att handelsrörelsen i allmänhet och särskilt i fråga om de mindre företagen icke vore baserad på eget kapital i tillnärmelsevis samma utsträckning som den vanligen i aktiebolagsform arbetande industrien. Det vore därför att befara, att förlagsinteckningsinstitutets införande på handelsområdet i många fall skulle komma att främja osund skuldsättning och föranleda startande av handelsföretag med förlagsgivarens tillskott såsom huvudsaklig eller enda tillgång. Att en-

samt åt den större handeln förbehålla möjligheten att begagna sig av förlagsinteckning låte sig svårligen göra, då det icke torde vara möjligt att uppdraga gränsen mellan den större och mindre handeln. — Vid övervägande av dessa synpunkter hade handelskammaren funnit sig för närvarande sakna anledning att ifrågasätta förlagsinteckningsinstitutets utsträckande till handelsområdet.

Sveriges allmänna exportförening förklarade i yttrande den 25 maj 1926, att föreningen till alla delar instämde i Stockholms handelskammares yttrande.

Svenska trävaruexportföreningen, som den 30 april 1926 avgivit yttrande, framhöll däri beträffande förlagsinteckningsinstitutets tillämpningsområde endast önskemålet om ett förtydligande av de då gällande bestämmelserna.

Förlagsinteckningsförordningen blev sedermera, i samband med tillkomsten år 1932 av lagstiftningen om inteckning i jordbruksinventarier, föremål för revision. I den till 1932 års riksdag avlåtna propositionen (nr 107) med förslag till revisionen anförde dåvarande chefen för justitiedepartementet, bland annat, att det enligt hans mening icke borde ifrågakomma att ändra lagstiftningen om förlagsinteckning i den riktningen att därigenom bereddepantträtt för inteckningshavaren. De fördelar, som möjligen skulle kunna vinnas genom en sådan ändring, uppvägdes otvivelaktigt av därmed förbundna nackdelar med hänsyn till de ingrepp i förlagstagarens rörelsefrihet i hans näringsutövning, som därav skulle bli en följd. Däremot hade det synts departementschefen angeläget att, med vidblivande av den gällande rättens grunduppfattning, i olika avseenden förstärka den rätt, som vunnits genom förlagsinteckning, och överhuvud söka bringa institutet i överensstämmelse med det praktiska livets krav. I enlighet därmed hade det framslått såsom särskilt viktigt att skarpare än dittills bestämma, vilka näringar skulle kunna erhålla förlagsinteckning, och den egendom, som kunde bli föremål därför. Vid övervägande av frågan, huruvida kretsen av de näringar, som skulle åtnjuta möjligheten att använda förlagsinteckning, borde principiellt förändras, hade det synts tydligt, att — bortsett från jordbruksnäringen — tillräckliga skäl icke föreläge att för det dåvarande avvika från den gällande rättens grunduppfattning i detta avseende. Någon dylik utvidgning föreslogs vid nämnda tillfälle icke heller inom riksdagen.

Den år 1935 lagfästade utvidgningen av förlagsinteckningsinstitutets tillämpningsområde jämväl till hotell-, pensionat- och restauranginventarier hade föranletts av en skrivelse till Kungl. Maj:t från 1934 års riksdag (nr 27) med begäran om utredning i vad mån säkerhetsrätt i sådana inventarier kunde införas. Vid den utredning som föregick avlåtandet av Kungl. Maj:ts proposition (nr 157) till 1935 års riksdag med förslag i ämnet, blev även i någon mån frågan om olika näringars kreditförsörjning föremål för uppmärksamhet.

Här må slutligen omnämnas att vid riksdagen år 1932 väcktes motion angående förutsättningarna för upphävande av lösöreköpsförordningen. Första lagutskottet anförde i avgivet utlåtande (nr 35) bland annat, att förordnin-

gens bestämmelser även med den tolkning de vunnit i praxis i flera stycken måste anses till sitt materiella innehåll mindre tillfredsställande. I sistnämnda hänseende kunde framhållas, att förordningens formföreskrifter utan åtskillnad vore att tillämpa å så olikartade transaktioner som vanliga omsättningsköp och så kallade säkerhetsköp. Den bristande överensstämmelsen i sistnämnda fall mellan transaktionens innehåll och form vore icke blott ägnad att låta en fullt lojal åtgärd framstå såsom ett skenavtal utan syntes även mången gång kunna leda till rättsförlust. De anmärkta förhållandena påkallade enligt utskottets mening en omfattande revision av lösöreköpsförordningens bestämmelser, varför utskottet hemställde att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville låta verkställa omarbetning av förordningens bestämmelser samt för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen, som i enlighet därmed avlät skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 209). Ärendet, som varit föremål för utredning inom justitiedepartementet, är för närvarande beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

I *förevarande motion* anföres, bland annat:

Priserna på trävaror tenderade ofta att falla under höstmånaderna. En starkt bidragande orsak härtill vore svårigheten för dem, som idkade handel, ofta för export, med trävaror, att använda sitt varulager som kreditunderlag. Trävaruexportörer, som ej bedreve egen sågverksrörelse i större omfattning, kunde ej såsom trävaruindustrierna erhålla lån mot förlagsinteckning. Det vore ofta betydande kapital som låge bundet i trävarulager. För närvarande finnes ingen annan form, varigenom en sådan tillgång kunde användas som kreditunderlag, än pantsättning. Ofta kunde pantsättning ej ifrågakomma, då den förutsatte, att varulagret överfördes i kreditgivarens besittning. Pantsättning vore dessutom förenad med den olägenheten, att kredittagaren ej kunde förfoga över lagret. Det syntes därför böra tagas under övervägande, huruvida icke en utvidgning av förlagsinteckningsinstitutet till att omfatta jämväl trävaruhandeln kunde vara motiverad. Därvid borde även prövas om en sådan utvidgning kunde vara behöflig och lämplig jämväl för andra områden av handeln.

Varje tillskapande av säkerhetsrätt i lösegenom, som befinner sig i gäldenärens besittning, måste naturligen i viss mån medföra en inskränkning uti hans på personlig tilltro grundade kreditvärdighet. Såsom av utskottets redogörelse framgår har emellertid nämnda förhållande icke avhållit statsmakterna från att under de senare åren i flera fall vidtaga åtgärder i syfte att för utövarna av vissa näringsgrenar underlätta kapitalanskaffning mot säkerhet i lösegenom, avsedd för näringsutövningen. Å andra sidan har hänsyn till den personliga kreditvärdigheten och dess betydelse såväl för de enskilda näringsidkarna som för det ekonomiska livet i dess helhet städse manat till återhållsamhet i fråga om lagändringar å detta ömtåliga område.

I motionen framföres huvudsakligen önskemålet att bereda ökad möjlighet för den som idkar handel med trävaror att kunna använda sitt handelslager som kreditunderlag. Därjämte ifrågasattes att medgiva förlagsinteck-

Utskottet.

ning eller upplåtande av annan liknande säkerhetsrätt jämväl för övriga handelsgrenar. Att det för handeln i allmänhet skulle föreligga något behov av lagstiftning i sådant syfte, göres icke gällande i motionen. Utskottet begränsar sig därför till att betrakta förhållandena inom trävarubranschen.

De sätt, på vilka en idkare av trävaruhandel nu äger möjlighet att utnyttja sitt lager för kreditändamål, ha i den av utskottet ovan lämnade redogörelsen närmare angivits. Då motionärerna anmärka att pantsättning ofta ej kan ifrågakomma, när den förutsätter att varulagret överföres i kreditgivarens besittning, må här allenast framhållas, att nämnda överförande av förfoganderätten tämligen lätt låter sig göra utan att trävarorna därför behöva förflyttas från upplagsplatsen. Vidare vill utskottet påpeka att i alla de fall, då trävaruhandeln är förenad med sågverksrörelse av den storlek att däri användes drivkraft om minst fem effektiva hästkrafter eller ock minst tio arbetare, förlagsintekningsinstitutet må vinna användning. Där trävaruhandeln icke är ansluten till någon industriell rörelse ens av nämnda storlek, torde förlagsintekningsinstitutet, i varje fall sådant det nu är utformat, icke erbjuda en lämplig utväg för beredande av kreditunderlag. Utskottet vill härutinnan endast hänvisa därtill att, om förlagsegendomen säljes, förlagsgivaren äger förmånsrätt i köpeskillingen allenast så länge den är utestående, samt därtill att förlagsgivaren äger rätt att kräva omedelbar betalning för inteknad fordran, ändå att den ej är förfallen, bland annat i det fall att rörelsen helt eller till väsentlig del nedlægges, överlåtes eller förflyttas. Att med hänsyn till trävaruhandeln omdana förlagsintekningsinstitutet, vilket så sent som år 1932 erhöi sin nuvarande gestaltning, torde icke kunna ifrågakomma. Och att enbart för trävaruhandelns räkning tillskapa en ny säkerhetsrätt synes icke böra ske utan att synnerligen starka skäl därtill föreligga. Så torde emellertid icke vara fallet. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om den utredning som inom justitiedepartementet verkstälts i anledning av riksdagens ovannämnda skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om omarbetning av lösöreköpsförordningen. Vid Kungl. Maj:ts prövning av nämnda ärende kunna förslag tänkas framkomma ägnade att ersätta de nuvarande lösöreköpen med någon form av pantsättning som medger att egendomen förblir i säljarens vård.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1936.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman, Velander, Branting**, *Otto Wangson, Ekströmer* och *Verner Andersson**;

från andra kammaren: herrar *Linnér**, *Lindqvist* och *Hedlund* i Östersund, fru *Östlund* samt herrar *Olsson* i Rimforsa, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Bro* och *Hillgård*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.